Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi
Sayı 17 (2012-1), 63-73

SİBER ZORBALIK ÖLÇEĞİ'NİN İLK PSİKOMETRİK BULGULARI[1]

Osman Tolga Arıcak[2], Hüseyin Kınay, Taşkın Tanrıkulu

Özet

Bu çalışmanın amacı, ergenlerin siber zorbalık davranışlarını ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmek ve geliştirilen ölçeğin psikometrik özelliklerini ortaya koymaktır. Bu amaçla, İstanbul ilinde bir ilköğretim okulu ve farklı ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan yaşları 11 ile 18 arasında değişen 515 (247 erkek, 268 kız) öğrenciye araştırmacılar tarafından geliştirilen 24 maddelik Siber Zorbalık Ölçeği uygulanmıştır. Ölçeğin, kapsam geçerliliği bu konuda çalışan üç uzman tarafından incelenmiştir. Yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analizi ile incelenmiş olup, ölçeğin tek faktörlü bir yapı gösterdiği görülmüştür. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı, Cronbach alfa analizi ile test edilmiş ve test-tekrar test uygulaması ile de ölçeğin zaman içindeki tutarlılığı incelenmiştir. Elde edilen veriler, Siber Zorbalık Ölçeği'nin ilk psikometrik bulgularının geçerli ve güvenilir olduğu yönündedir.

Anahtar Kelimeler: *Siber Zorbalık, Ergenler, Açımlayıcı Faktör Analizi*

Abstract

The aim of this study was to develop a Cyberbullying Scale to measure cyberbullying behaviors of adolescents. For this aim, 24 items Cyberbullying Scale was administered to 515 (247 male, 268 female) students aged between 11 and 18 years-old from a public elementary school and different high schools in Istanbul. The content validity of scale was examined by three experts studying on this subject. Exploratory factor analysis was performed to test construct validity, and data revealed that scale was one factor. Reliability of scale was examined using Cronbach alpha and test-retest analyses. Results showed that Cyberbullying Scale could be considered as valid and reliable.

Key Words: *Cyberbullying, Adolescents, Exploratory Factor Analysis*

Giriş

Saldırganlık, yaşamın her alanında ve tarih boyunca en ilkel topluluklardan, en uygar toplumlara varıncaya kadar dünyanın çeşitli yerlerinde karşılaşılan bir sorun olmakla birlikte, çağımızda daha da belirginleştiği, yaygınlaştığı ve şiddetli bir hal aldığı görülmektedir. (Gökler, 2009). Zorbalık, saldırganlığın içinde yer alan bir kavram olmakla birlikte, herhangi bir davranışın zorbalık olarak nitelendirilebilmesi için sadece "saldırganlık" özelliği taşıması yeterli değildir. Aynı zamanda taraflar arasında "eşit olmayan güç dengesinin olması", bunun "süreklilik" özelliği taşıması ve "bilerek yapılması" gibi bir takım özellikleri de barındırması gerekmektedir (Olweus, 1999). Zorbalık günümüzde okullarda karşılaşılan ve araştırmalarda konu edilen önemli çalışma alanlarından biridir. Son zamanlarda teknolojinin getirdiği olanaklar ve gençlerin teknolojiyi daha yaygın kullanmaya başlaması, geleneksel zorbalık kavramını genişleterek teknoloji üzerinden zorbalık yapmaya imkan tanıyan yeni bir kavram ortaya çıkarmıştır (Ayas ve Horzum, 2010). Teknolojik gelişmelerin eğitim ve öğretime sağladığı yararlar tartışılmaz düzeydedir. Yapılan pekçok araştırma, bilgisayar kullanımının öğrenme üzerindeki olumlu etkisini göstermektedir (Azevedo, 2005; Pemberton, Borrego ve Cohen,

[1] Bu makale XI.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

[2] İletişim için: Doç.Dr.Osman Tolga Arıcak, Fatih Üniversitesi Psikoloji Bölümü Büyükçekmece/İstanbul aricaktolga@yahoo.com

2006; Li, 2007). Bununla birlikte ortaya çıkan etik sorunlar ise madalyonun diğer yüzünü oluşturmaktadır (Burnam ve Kafai, 2001; Dahl, 2005). Bu hızlı teknolojik gelişmeler, özellikle çocuk ve gençler açısından kontrol edilmesi güç sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Attewell, Suazo-Garcia ve Battle, 2003; Ybarra ve Mitchell, 2005). İşte siber zorbalık olarak isimlendirilen davranış türleri de, bu tür sorunlara bir yenisini daha eklemiştir.

İsimsiz çağrılar, gizli kimlikle gönderilen yararsız (spam) e-postalar, hakaret ve tehdit içeren, bir kişi ya da grubu karalamak için e-posta ya da kısa mesajlar ile yayılan ses, görüntü ve metinler, virüslü e-postalar, tüm bu zararlı eylemlerin ortak bir isim altında tanımlanmasına neden olmuştur: Siber zorbalık (Arıcak, 2009).

Siber zorbalık, "bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümüdür." (Arıcak, 2011, s.10). İki çeşit siber zorbalık bulunmaktadır: İlki olayın daha çok teknik yönünü içeren elektronik zorbalık (electronic bullying), diğeri ise olayın daha çok psikolojik yönünü içeren elektronik iletişim (e-iletişim) zorbalığıdır (e-communication bullying). Elektronik zorbalık kişilerin şifrelerini ele geçirmek, web sitelerini heklemek, spam içeren ya da bulaşıcı e-postalar göndermek gibi teknik olayları içerir. Elektronik zorbalık, bireysel yapılabileceği gibi birçok kişi tarafından organize bir şekilde aynı anda da yapılabilir. Ddos denilen bu tür saldırıların hedefi sistemi kullanılamaz hale getirmektir. Bu tür saldırılar kişilerin sahip olduğu web sitelerine yapılabildiği gibi büyük kurum ya da devletlere ait yazılım ya da sitelere de yapılmaktadır. Bu saldırılar donanım ve yazılımlara direk olarak etkide bulunurken, dolaylı olarak kişilerin duygularına da etki etmektedir. E-iletişim zorbalığı ise bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak kişileri sürekli rahatsız etme (cyber-stalking), kişilerle alay etme, isim takma, dedikodu yayma, internet üzerinden kişiye hakaret etme ya da kişinin rızası olmadan fotoğraflarını yayınlama gibi ilişkisel saldırı davranışlarını içerir. Bu da direk olarak duyguları etkilemektedir (Arıcak, 2011).

Siber zorbalığın azaltılması, gençlerin siber zorbalık kavramını tanımaları, başa çıkma becerilerini kazanmaları ve teknolojiyi daha sağlıklı kullanabilmeleri açısından siber zorbalık konusunda yapılacak araştırmalar önem kazanmaktadır. Son zamanlarda gelişen teknolojiyle birlikte mobil iletişim araçlarının yaygınlaşması ve Web 2.0 teknolojilerinin de getirdiği sosyal paylaşımların kolaylığı, insanları kişisel bilgilerini paylaşma eğilimine götürmektedir. Özellikle ergenler arasında hızla yayılan sosyal ağları kullanma ve kişisel bilgileri kontrolsüz olarak yayma davranışı, ergenlerin bu konudaki olumsuz davranışlarını artırmaktadır. Bu problemin varlığıyla birlikte, konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda kullanılmak üzere geliştirilen ölçek sayısı da sınırlıdır. Yurtdışında siber zorbalıkla ilgili olarak çoğunlukla anket tipi sınıflama ya da sıralama türü ölçme araçlarının kullanıldığı görülmektedir (Bkz. Kowalksi ve Limber, 2007; Li, 2008; Smith ve ark., 2008). Türkiye'de de benzer bir durum söz konusu olmakla birlikte son yıllarda Ayas ve Horzum (2010) ile Topçu ve Erdur-Baker'in (2010) de Likert tipi ölçme araçları geliştirdikleri görülmüştür. Alanda kullanılan ölçme araçlarının çeşitliliğinin araştırmacılara uygulama açısından bir zenginlik sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda bu çalışma önceki ölçek geliştirme çalışmalarından farklı olarak daha geniş bir yaş grubunu (11-18) kapsamak üzere geliştirilmiştir. İşte bu çalışmanın amacı, ergenlerin siber zorbalık davranışlarını ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmek ve geliştirilen ölçeğin ilk psikometrik özelliklerini ortaya koymaktır.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırma grubunu İstanbul Anadolu yakasındaki bir devlet ilköğretim okulu ve farklı ortaöğretim okullarında eğitim görmekte olan 515 öğrenci oluşturmaktadır (247 erkek, 268 kız). Katılımcıların 65'i (%12.6) beşinci, 79'u (%15.3) altıncı, 54'ü (%10.5) yedinci, 46'sı (%8.9) sekizinci, 81'i (%15.7) onuncu, 92'si (%17.9) onbirinci ve 98'i de (%19.0) onikinci sınıftadır. Ölçeğin test tekrar

test çalışması ise 103 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin seçimi uygun örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Ölçme Aracı

Bu araştırmada, çalışmanın amacı doğrultusunda geliştirilmekte olan Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ) kullanılmıştır. Ölçek, 24 maddeden oluşmakta olup dörtlü (Hiçbir Zaman, Bazen, Çoğu Zaman, Her Zaman) skala üzerinden yanıtlanmaktadır. "Hiçbir Zaman" bir puan olarak, "Her Zaman" yanıtı ise dört puan olarak değerlendirilmektedir. Böylece ölçekten alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 96 olmaktadır. Puanların yükselmesi siber zorbalığın yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçeğin psikometrik özellikleri "Bulgular" kısmında verildiğinden burada ayrıntıya girilmemiştir. Siber Zorbalık Ölçeği'nin tamamı Ek-I'de verilmiştir.

İşlem

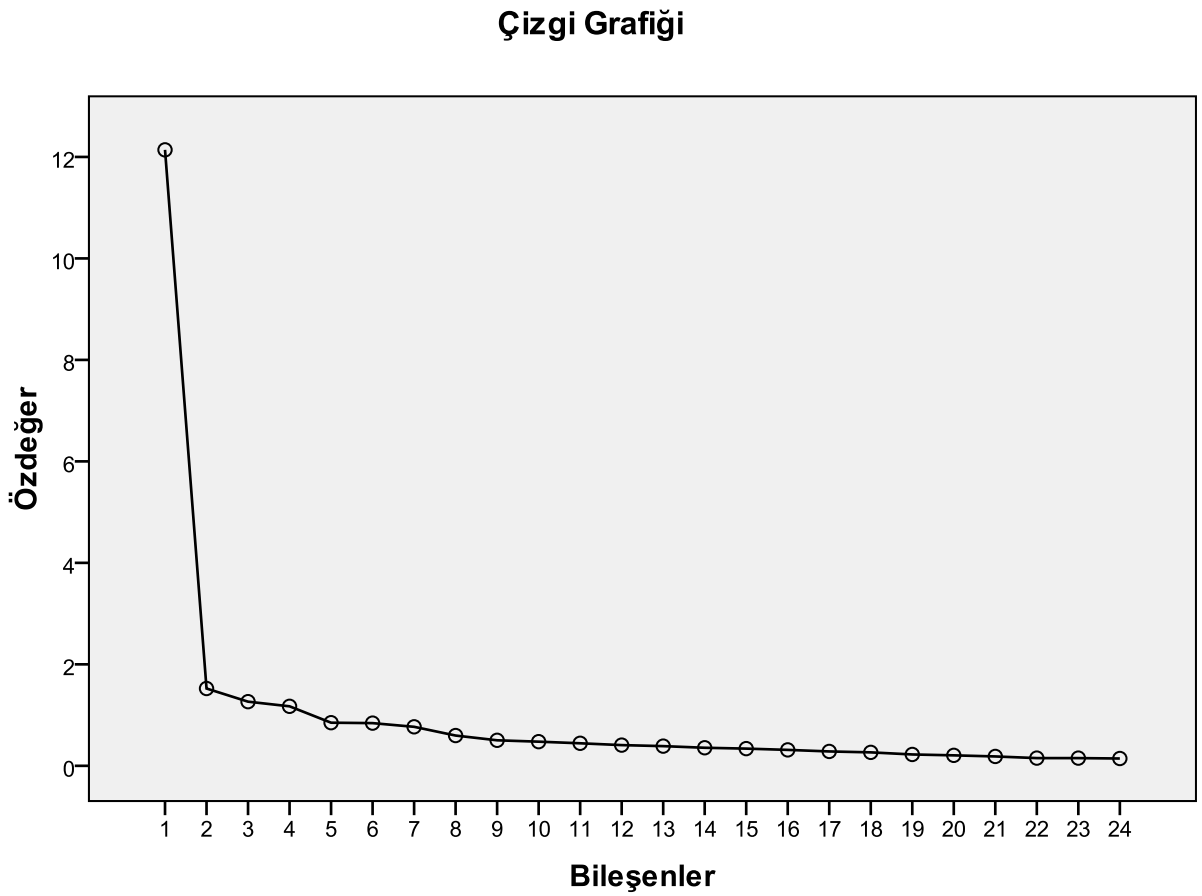
Ölçeğin geliştirilmesi sırasında öğrencilerin karşılaştıkları siber zorbaca davranışların neler olduğu konusunda literatür taraması yapılmış ve 70 ilköğretim öğrencisine "internet ve cep telefonları üzerinden insanların birbirlerine verdikleri zararlar" ile ilgili bir kompozisyon yazdırılmıştır. İçerik analizinden sonra literatür ışığında elde edilen veriler doğrultusunda siber zorbaca davranışları yansıttığı düşünülen 24 madde belirlenmiştir. Belirlenen bu maddeler siber zorbalık konusunda daha önce araştırma yapmış farklı üniversitelerden üç akademisyene gösterilmiş ve görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ölçek, maddelerde ifade edilen durumların dörtlü skala üzerinden cevaplanacağı bir şekle sokulduktan sonra dil ve anlatım özellikleri bakımından bir Türkçe öğretmenine kontrol ettirilmiştir. Oluşturulan bu form asıl uygulamadan önce 57 öğrenciye (52 ilköğretim, 5 ortaöğretim) gösterilmiş, öğrencilerin maddelerden neler anladıkları nitel olarak sorulmuştur. Bu uygulama sonucunda öğrencilerin ölçek maddelerini anlamayla ilgili herhangi bir sorun yaşamadıkları tespit edilmiştir. Ölçeğin 24 maddelik haliyle ilk uygulaması Nisan (2011) ayının ilk haftasında yapılmış ve iki hafta sonra gruptaki 103 kişiye tekrar test uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizi

Toplanan veriler SPSS 17 paket programına girilmiş; ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için açımlayıcı faktör analizi, iç tutarlılık güvenirlik katsayısını hesaplamak için Cronbach Alfa analizi ve test-tekrar test güvenirlik katsayısını bulmak için ise Spearman Rho korelasyon tekniği kullanılmıştır.

Bulgular

Öncelikle tüm maddeler için temel bileşenler analizi bağlamında açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değeri .939 ve Bartlett Sphericity Testi yaklaşık Ki-Kare değeri 9197.54 ($p<.05$) olarak bulunmuştur. Tablo1'de görüldüğü üzere ortak varyansların .50'nin üzerinde olduğu; Tablo 2'de Bileşen Matrisi incelendiğinde ise tüm maddelerin tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu tek faktör 12.139'luk bir özdeğer ile toplam varyansın %50.58'ini açıklamaktadır (Bkz.Tablo 3). Aynı zamanda çizgi grafiği (scree plot) üzerinde kırılma noktası incelenmiş, kırılma noktasından da ölçeğin tek faktörlü bir yapı gösterdiği görülmüştür (Bkz.Şekil 1). Tek faktör altındaki maddelerin faktör yükleri .49 ile .82 arasında değişmektedir. Büyüköztürk'e (2002) göre bu bulgu, ölçeğin genel bir faktöre sahip olduğunu göstermektedir. Yine rotasyon öncesinde birinci faktörün yol açtığı varyansın %30'un üzerinde olması da genel bir faktörün başka bir kanıtı olarak değerlendirilmiştir (s.126). Böylece ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu yargısına varılmıştır.

Şekil 1. Çizgi Grafiği

Tablo 1.
Ortak Varyanslar

	Başlangıç	Çıktı
m1	1,000	,620
m2	1,000	,701
m3	1,000	,695
m4	1,000	,718

m5	1,000	,710
m6	1,000	,753
m7	1,000	,664
m8	1,000	,522
m9	1,000	,527
m10	1,000	,685
m11	1,000	,739
m12	1,000	,662
m13	1,000	,700
m14	1,000	,635
m15	1,000	,752
m16	1,000	,709
m17	1,000	,457
m18	1,000	,714
m19	1,000	,717
m20	1,000	,719
m21	1,000	,764
m22	1,000	,712
m23	1,000	,626
m24	1,000	,599

Hesaplama Yöntemi:
Temel Bileşenler
Analizi

Tablo 2.

Bileşen Matrisi

	Bileşen			
	1	2	3	4
m1	,637			,453

m2	,609			,540
m3	,711		-,424	
m4	,723		-,409	
m5	,688	,309	-,371	
m6	,747		-,352	
m7	,673			-,355
m8	,703			
m9	,667			
m10	,750			-,306
m11	,804			
m12	,793			
m13	,785			
m14	,712			
m15	,656	,453	,331	
m16	,657	,368	,358	
m17	,487	,425		
m18	,762			
m19	,750	-,358		
m20	,799			
m21	,819			
m22	,766	-,333		
m23	,676			
m24	,596	,345		,347

Hesaplama Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi

Tablo 3.
Açıklanan Toplam Varyans

		Elde Edilen Kareler Toplamı
Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri	Yükleri

	Toplam	Varyansın %	Yığılmalı %	Toplam	Varyansın %	Yığılmalı %
1	12,139	50,581	50,581	12,139	50,581	50,581
2	1,524	6,350	56,930	1,524	6,350	56,930
3	1,264	5,269	62,199	1,264	5,269	62,199
4	1,173	4,887	67,086	1,173	4,887	67,086
5	,850	3,542	70,627			
6	,842	3,507	74,134			
7	,769	3,203	77,338			
8	,597	2,487	79,824			
9	,503	2,096	81,921			
10	,476	1,984	83,904			
11	,444	1,851	85,756			
12	,408	1,701	87,457			
13	,388	1,617	89,074			
14	,356	1,483	90,558			
15	,339	1,413	91,971			
16	,314	1,309	93,280			
17	,283	1,181	94,461			
18	,265	1,105	95,567			
19	,224	,933	96,500			
20	,207	,861	97,361			
21	,185	,770	98,131			
22	,152	,634	98,765			
23	,152	,634	99,399			
24	,144	,601	100,000			

Hesaplama Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi

Tablo 4'te ölçeğin tamamına ilişkin madde-toplam istatistikleri verilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere hiçbir madde, silindiği taktirde ölçeğin Cronbach alfa değerinde anlamlı bir artış meydana gelmemektedir. Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .95 olup; test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise .70 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değerler ölçeğin, güvenilir bir ölçme aracı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4.
Madde-Toplam İstatistikleri

	Madde Silindiğinde Ölçeğin Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçeğin Varyansı	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alfa
m1	25,9689	48,555	,607	,946
m2	25,9903	48,800	,573	,947
m3	25,9961	48,086	,676	,946
m4	26,0563	48,796	,677	,946
m5	25,9748	47,464	,672	,946
m6	26,0019	47,772	,734	,945
m7	26,0058	48,294	,641	,946
m8	26,0699	49,182	,670	,946
m9	26,0350	48,979	,638	,946
m10	26,0854	49,483	,699	,946
m11	26,0544	48,736	,757	,945
m12	26,0447	48,751	,753	,945
m13	26,0816	49,538	,734	,946
m14	26,0447	49,159	,659	,946
m15	25,8524	47,227	,655	,946
m16	25,9068	47,707	,644	,946
m17	25,7592	47,292	,473	,951
m18	26,0699	49,069	,717	,945
m19	26,0641	49,029	,687	,946
m20	26,0621	48,868	,750	,945
m21	26,0796	49,182	,763	,945
m22	26,0641	49,134	,712	,946
m23	25,9495	47,756	,660	,946
m24	25,8641	47,437	,582	,948

Sonuç ve Öneriler

Siber Zorbalık Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu yönündedir. Bununla birlikte ölçeğin farklı örneklemler üzerinde kullanılması ölçeğin daha kullanışlı bir ölçek haline gelmesi açısından önemlidir. Ölçeğin bundan sonraki çalışmalarda kullanılırken bilgi vermesi açısından faktör analizi ve güvenirlik analizlerinin tekrarlanması ölçekle ilgili daha tutarlı bulgulara ulaşılmasına yardımcı olacaktır.

Kaynaklar

Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying Among University Students, *Eurasian Journal of Educational Research*, *34*, 167-184.

Arıcak, O.T. (2011). Siber zorbalık: gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, *2*(6), 10-12.

Attewell, P., Suazo-Garcia, B. ve Battle, J.(2003). Computers and young children: Social benefit or social problem? *Social Forces, 82*(1), 277-296.

Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2010). Sanal Zorba / Kurban Ölçek Geliştirme Çalışması, *Akademik Bakış Dergisi, 19,* 1-17.

Azevedo, R. (2005). Computer environments as metacognitive tools for enhancing learning. *Educational Psychologist, 40*(4), 193–197.

Burnam, B. ve Kafai, Y.B. (2001). Ethics and the computer: children's development of moral reasoning about computer and internet use. *Journal of Educational Computing Research, 25*(2), 111-127.

Büyüköztürk, Ş.(2002). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dahl, J. (2005). Computer ethics 101. *Distance Education Report, 9*(16), 3-8.

Gökler, R. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6*(2), 511-537.

Kowalski, R.M. ve Limber, S.P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health, 41*(Supply), S22–S30.

Li, Q. (2007). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior, 23*(4), 1777-1791.

Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying, *Educational Research, 50*(3), 223-234.

Olweus, D. (1999). Sweden. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano & P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying: A cross national perspective* (p. 7-27). London and New York: Routledge.

Pemberton, J.R., Borrego, J. ve Cohen, L.M. (2006). Using interactive computer technology to enhance learning. *Teaching of Psychology, 33*(2),145-147.

Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. ve Tippett, N.(2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry 49*(4), 376-385.

Topçu, Ç. ve Erdur-Baker, Ö. (2010), The Revised Cyber Bullying Inventory (CBI): Validity and reliability. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 5*, 660-664.

Ybarra, M.L. ve Mitchell, K. (2005). Exposure to internet pornography among children and adolescents: A national survey. *Cyberpsychology & Behavior, 8*(5), 473-486.

EK-I

Siber Zorbalık Ölçeği (Ergen Formu)

Sevgili Gençler,

Aşağıda günlük yaşamda internet ve cep telefonları üzerinde gençler arasında görülen bazı davranışlar yazılmıştır. Lütfen bu davranışları tek tek okuyunuz. Okuduğunuz davranışı "hiçbir zaman yapmam" diyorsanız "**Hiçbir Zaman**" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı "bazen yaparım" diyorsanız "**Bazen**" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı "çoğu zaman yaparım" diyorsanız "**Çoğu Zaman**" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı "her zaman yaparım" diyorsanız "**Her Zaman**" yazısını işaretleyin. Çalışmamıza destek olduğunuz için teşekkür ederim.

1	İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) açarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
2	Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
3	İnternette arkadaşlarımın ya da başka kişilerin kişisel bilgilerini kullanırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
4	İnternette başka kişilere virüslü mesaj (e-mail) gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
5	Arkadaşlarımın şifrelerini onların haberi olmadan internette kullanırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
6	İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice e-mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerine girmeye çalışırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
7	İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice onların oyunlarına girmeye çalışırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
8	İnternette başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
9	İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
10	İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını izinlerini almadan farklı sitelerde yayınlarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman

11	İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını onların iznini almadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
12	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili onların hoşlanmayacağı haberler yayınlarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
13	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
14	İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma hakaret eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
15	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla alay ederim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
16	İnternette arkadaşlarıma ya da başkalarına hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
17	Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla söylerim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
18	Cep telefonundan başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
19	Cep telefonundan başka kişilerin fotoğraflarını onların iznini almadan diğer kişilere gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
20	Cep telefonundan başka kişilere onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
21	Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
22	Cep telefonundan başka kişilere hakaret eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
23	Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle alay ederim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
24	Telefonla başkalarını arayarak onları rahatsız ederim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman